

Miniszter voltam...(4.)

Beszélgetés Váncsa Jenő címzetes egyetemi tanárral, egykori MÉM miniszterrel

Második miniszterünket köszönhetjük Erdélyből. Dimény Imre után – akinek regnálása alatt lett miniszterhelyettes – ezúttal Váncsa Jenőt, mint az „első csángó minisztert”, ahogy a közeli és távoli rokonai tisztelték. Milyen furcsa is az élet. A menekülti sorsból – mert az anyaországba így érkeztek – a miniszteri pozícióig sikerült eljutnia az egyébként is jó képességű fiatalembernek. Váncsa Jenő – akkor még miniszterhelyettesként – több alkalommal is járt egykori munkahelyemen a volt Országos Mezőgazdasági Fajtakísérleti Intézetben. Így egy kis sajnálattal mondom – de csak is az idő múlására utalva –, hogy elég régi az ismeretségünk.

Beszélgetésünk elején, hogy megkönnyítse a dolgomat, átadta az önéletrajzát, amely egy W. Churchill idézettel kezdődik: „Ha a jelen megpróbál törvényt ülni a múlt felett, elveszítheti a jövőt”.

☞ **Miniszter Úr! Az elmúlt évben október 23-án jeles kitüntetés vehetett át: a Magyar Köztársasági Érdemrend Középkeresztjét. Ez a legmagasabb rangú kitüntetés?**

Ami azt illeti, nem ez volt az egyetlen elismerés, amit pályafutásom során kaptam. Az 1989-es nyugdíjazásom alkalmával megkaptam az akkor legmagasabb elismerésnek számító Munka Vörös Zászló Érdemrendet. Előtte is volt néhány, most pedig a Magyar Köztársaság nevében tisztelték meg az agrárium érdekében végzett munkásságomat, hogy betöltöttem a nyolcvanadik életévemet.

☞ **Hosszú évtizedek után Ön volt az első miniszter, aki kitöltötte a hivatali idejét 1980-tól 89-ig, és nyugállományba vonulva hagyta el a tárcát. Kérhetem egy kis önértékelésre?**

Előzményként csak annyit, hogy az egyetem elvégzése után (1953) állami gazdaságokban dolgoztam, ahol volt módom termelési tapasztalatokat szerezni. Környém kezdtem, majd tizenhét évet az Agárdi Állami Gazdaságban dolgoztam. Előbb főagronómus voltam, majd amikor mezőgazdasági kombináttá alakultunk, akkor igazgató lettem. Ez idő-

ben a Székesfehérvári Felsőfokú Mezőgazdasági Technikumot is vezettem. Mindig is fontosnak tartottam a képzést, oktatást.

Visszatérve az alapkérdéshez. Bekerülve a minisztériumba – miniszterhelyettesként – a legfontosabb területeket bízták rám: a termelés műszaki fejlesztését, az egész biológiai háttér megteremtését és a szakképzést. Ezek mellett voltak még más feladataim is, de az említettek kiemelt fontosságúak voltak. Legalább egy év kellett, amíg el tudtam igazodni az akkor még hatalmas minisztérium szervezetén, és ki tudtam alakítani azokat az emberi és kollegiális kapcsolatokat, amelyek a későbbi eredményes munkavégzés feltételei voltak.

Később a miniszteri pozícióban alapvetően az előbb vázolt célok, feladatok megvalósítása vezetett, vagyis a műszaki színvonal korszerűsítése, új biológiai alapok bevezetése és a szakképzési rendszer erősítése. Mindezek egy növekvő termelést eredményeztek, amelynek piaci háttérét is biztosítani kellett. Ez a nyugati és keleti relációt jelentette. A legnagyobb felvevő piacunk a Szovjetunió volt. Elsősorban az USA-ból importáltuk az iparszerű nagyüzemi termelési tapasztalatokat és eszközöket, keletre pedig vit-

tük a gabonát, a húst és számos feldolgozott élelmiszerterméket.

Jelentős terület volt a képzés korszerűsítése is, amely a felsőfokú technikumtól kezdve a mérnökképzésen át a szakmérnök képzésig átölelte – még hozzá szakosított formában – az egész agrár-felsőoktatást. A 80-as években már ötvenezer agrármérnök, üzemmérnök, felső- és középfokú technikus szolgálta ágazatainkat.

Ha valami, akkor ez a két terület: a termelésfejlesztés és az oktatás korszerűsítésének folytatása írható a javamra, amelyeket sikerült miniszterségem idején is eredményesen biztosítani.

☞ **Néhány hónap különbséggel szinte ugyanannyi időt töltött a gyakorlatban, mint a hivatalban. Vonzotta a pozíció, amikor igent mondott a felkérésre?**

Ami azt illeti egyáltalán nem vonzott, már csak azért sem, mert miniszterhelyettesként a harmadát kerestem annak, mint az állami gazdaságban, amelyben nagy hányadot képviselt a vállalati kitüntetések közül fakadó jutalom.

☞ **Agárd az időben rendszeresen az éllovasok között volt...**

Hát igen, ami jelentős anyagi elismeréssel is járt.

☞ *De a miniszterhelyettség mégis csak nagyobb sarzsi, pláne később a „bársonyszék”?*

Nem... Nem a hiúság vezetett. Először is rábeszéltek. Dimény Imre akkori miniszter is hívott, azután meg Burgert Róbert is megkeresett, hogy az ágazatnak a MÉM vezetésében nagy szüksége van egy, a termelést jól ismerő szakemberre.

Azért sem vágytam erre, mert akkor már 1968-tól országgyűlési képviselő is voltam, tehát volt módom megfordulni az ún. nagypolitikában. A lényeg, hogy végül is engedtem a rábeszélésnek és 1972. augusztus elsejével miniszterhelyettes lettem.

☞ *Akkor elsősorban az agárdi teljesítményének köszönheti, hogy meghívást kapott a tárcához, és nem a politika sodorta oda?*

Ezt nyugodtam állíthatom. Sőt fordítva volt. A szakmai teljesítményből következett az elismerés és ennek révén kerültem a politika vonzáskörébe.

☞ *A teljesítményeket ismerve ezt az időszakot mindenki az agrárium fénykoraként említi.*

Az eredmények valóban kiemelkedőek voltak, de ezek előzményeit sem szabad elhallgatni. Dimény Imre és Romány Pál ebben úttörő munkát végzett. Úgy tűnik, az én időm hozta el a beteljesülést.

☞ *Miniszterhelyettesként az előzményeknél is ott volt...*

Igen, de úgy tisztességes, ha a teljesítményeken osztozunk, és figyelembe vesszük azt is, hogy mikor, milyen politikai légkör volt. De erről az elődeim már beszéltek. A teljesítmények feltételei fokozatosan javultak, de ehhez kellett még valami. Olyan ösztönző rendszer, amely az említett eredményekre készítette az üzemeket és a dolgozókat.

Csak példaként: abban az időben a politika részéről elfogadottá vált a háztáji és kiegészítő gazdaságok léte, sőt már jelentős támogatást is élveztek. A 70-es évek második felében a

háztáji termelés integráns része volt a nagyüzemi árutermelésnek. Vagy. A gépesítés előretörésével egyre több munkaerő szabadult fel, amelynek foglalkoztatására – nem kis csatározások után – sikerült elérni, hogy beindulhatott a melléküzemági tevékenység. Ekkor vezetük be a differenciált eredményeredekeltséget a természeti adottságokhoz kötötten, vagyis a kedvezőtlen adottságok között gazdálkodók más elbírálás alá estek. Akkor erősen teljesítményorientált volt a mezőgazdaság és szinte szó szerint igaz volt a mondás: Termelj többet, jobban élsz!

Fontos volt a földvédelem is – nem úgy, mint manapság...

És volt még egy szempont: a stabilitás, a termelési biztonság. Hosszú távú államközi szerződésekkel biztosítottuk a termékeink piacát, amelynek ellentételezéseként energiahordozókat kaptunk.

☞ *Ez rendben van, de hogy lehetett ezt a magas szintű termelést finanszírozni? Arra gondolkodok, hogy ebbe azért besegítettek az akkor már egyre nagyobb mértékben növekvő államkölcsonök, hitelek. Tévednék?*

Ez valóban így volt. Kölcsönöket vettünk fel, a mezőgazdaság is, mert szükségünk volt a tőkére. Pénz kellett azokhoz az elindított agrárberuházásokhoz, fejlesztésekhez, amelyek a nagyobb piaci részesedés reményében további termelésbővítést igényeltek. Versenyképesen már akkor is iparszerű méretekben lehetett termelni, amelynek kialakítása bizony hitelfelvétellel járt. De! Volt itt egy óriási különbség a mezőgazdaság és az egyéb ágazatok között. Amit a mezőgazdaság dollárhitelként felvett, azt garantáltan árualapban visszaadta az országnak, tehát a felvett dollármilliók, az áruk értékesítését követően dollármilliókként jutottak vissza az államkasszába.

☞ *Akkor nyugodt szívvel mondhatjuk, hogy ez az akció a mezőgazdaság vonatkozásában null-szaldós volt?*

Nemcsak, hogy null-szaldós, sőt aktívummal záruló akció volt. Lás-

suk be, és ezt nem elmarasztalásként mondom, mert ténykérdés, hogy a mezőgazdaságon kívül nem nagyon volt olyan ágazat, amelyik a dolláros világpiacon nagytömegű versenyképes árut tudott volna produkálni.

☞ *Jött a rendszerváltozás. Mi a véleménye, a korábban rangos mezőgazdaság hirtelen hanyatlásának mi volt az oka? A privatizáció, vagy egyéb tényezők is közrejátszottak?*

Az Akadémián már 1985-ben felhívtam a figyelmet egy országos tanácskozás keretében arra, hogy hazánkban a gazdasági válság jelei a mezőgazdaságban is érzékelhetően megmutatkoznak. A pénzügyi egyensúly megtartása érdekében ágazatunk a költségvetésbe aktív befizetővé vált, ami a források jelentős elmaradását és ennek következtében a beruházások és fejlesztési célok fokozatos megtorpanását eredményezte.

Az a véleményem, hogy a mezőgazdaság hanyatlása a rendszerváltozás nélkül is bekövetkezett volna, az ország gazdasági válságával egyidejűleg.

☞ *Ezt és ilyen megfogalmazásban eddig még senkitől nem hallottuk. Mindig csak a mezőgazdaság szétverése volt úgymond a szlogen.*

Lehet itt szavakkal dobálódzni, de a valóság mégiscsak ez volt. A privatizáció meg a rendszerváltás egyenes következménye volt, amelyet nem tudtunk jól kezelni. Miért? Mert az új politikai elit nem szentelt kellő figyelmet a mezőgazdaságra. Sajnos, ez azóta sem változott, bármelyik hatalomról is legyen szó.

☞ *Mit lehetett vagy kellett volna tenni?*

Akkor már látszott, hogy előbb-utóbb be fogunk lépni az Európai Unióba. Áldozatok árán is, de fenn kellett volna tartani – a társadalommal is megértetni – a mezőgazdaság teljesítményeit és kiemelt státuszát. Ez azért is lényeges lett volna, akár több százmilliárd forintos áldozatot is vállalva, mert busásan megtérült volna a belépésünk idején, hiszen kedvezőbb teljesítménymutatókkal,

magasabb támogatási pozícióba kerülhettünk volna, illetve magasabb kvótáink lehetnének. A lényeg azonban az, hogy Magyarország belépett a piacgazdaságba és ugyanakkor elveszítette az élelmiszerpiacait. Ez egy olyan ellentmondás, amelyre szinte nincs is példa a világon, mivel a többi szocialista országoknak alig voltak exportpiacaik, hiszen a hazai szükségleteiket is nehezen tudták ellátni.

Ma is ez a legnagyobb problémája a mezőgazdaságnak: a piac. Vissza kell szerezni a piacainkat, ez az élelmiszergazdaság talpra állásának feltétele... Be kell kapcsolódnunk Európa integrált élelmiszertermelésébe. Ennek vannak már jelei, tehát én, mondhatom, hogy optimista vagyok. Mindent abba lehet hagyni, de enni és inni... azt soha, amíg élünk.

☞ *Ha most, ennyi élettapasztalat birtokában felkérnék miniszternek, vállalná?*

Semmi szín alatt nem vállalnám el. Ez évben 81 éves leszek. Jöjjenek a tehetséges fiatalok. Ide új nemzedék kell. Ezt nem lehet a régi sikerre felépíteni, a tapasztalatokat viszont hasznosítani elemi kötelessége a szakmának és a politikának egyaránt.

☞ *Ötletei azért lennének...*

Az ötletek summája az a néhány gondolat, amit elmondtam. A legfontosabb, ismét hangsúlyozom: piacokat szerezni. A másik, a magyar termékek becsülete, a hazai piacainkat is újra meg kell hódítani. És még egy, szinte örökérvényű lehetőség: élelmiszerért energia – azt hiszem ez újra aktuális lesz.

☞ *Piacra jutni, de hogyan? Ilyen szétaprózott mezőgazdaság mellett ez miként valósítható meg?*

Integrációval. A nagyoknak segítő kezdet kell nyújtania a kisebbeknek, az egyéni gazdáknak. Segíteni, egy-egy termék vonatkozásában integrálni őket. Ehhez azonban kell egy olyan kölcsönös elhatározás, amelyet nehezen vállalnak az agrárium szereplői – ami egyébként az egész társadalomra igaz –, hogy úgy lehet

eredményeket elérni, ha van bizalom, biztonság és szavahihetőség.

☞ *Az olvasókat egy bizonyos szintig érdekli a potentát emberek magánélete. Az illendőség határáig beavatna bennünket? Felnőtt gyermekei vannak.*

Én végérvényesen nyugdíjaztam magam, ma már semmilyen jövedelem nincs a nyugdíjon kívül, amelynek szintjét – nem panaszképpen mondom – 1989-ben állapították meg.

Feleségem könyvtáros volt, főként neki köszönhető az a több ezres könyvgyűjtemény, ami itt látható és ez még csak a fele. A másik felét Szentendrén tudnám megmutatni.

Három gyermekem van. A legidősebb agrárvégzettségű...

☞ *Végre egy ember, aki az utódai-ban láthatja a szakma folytatását.*

A lányom a takarmánykereskedéssel foglalkozik, a kisebbik viszont festőművész lett. Nem egy jövedelmező foglalkozás, pláne, hogy a férje tanár. A fiam erdőmérnök, jelenleg a környezetvédelemben dolgozik mint regionális osztályvezető.

☞ *Unokák?*

Három unoka és egy dédunoka. Több is lehetne, de hát ennyi jött össze...

Tudjuk, hogy a hobbija a vadászat és a barkácsolás. Ma is van módja ezeknek „hódolni”?

Vadászni? Már nem vadászom és ennek több oka is van. Nem tudom elviselni a vadászat körül kialakult lazaságokat. A vadászat sajnos kihozza az emberi jellem hibáit és a kapzsiságot, így azután nem véletlen, hogy itt is, ott is agyonlőnek egy-egy embert. Ez már nem az én világom. A barkácsolás az megmaradt, csinálom is, amikor tehetem és bírom.

☞ *Végül egy gyakorlatban edződött, az erdők, mezők szabadságához szokott ember, hogy tud „megmaradni” egy Budapest belvárosában lévő ún. polgári lakásban?*

Itt csak az életünk egy részét töltjük, de amikor tehetjük, akkor kint vagyunk Szentendrén – ezt már említettem –, ahol egy csodálatos kert vesz bennünket körül, dísznövényekkel, virágokkal.

☞ *Miniszter úr! Így túl a nyolcvanon, mit is kívánhatnánk?! Legyenek emlékekben gazdag, derűs évei!*

☞ Dr. Bódis László

Tallózás...

Túlköltekettek az osztrák gazdák

Ausztriában a gazdák többet költenek mezőgazdasági gépekre, mint a szomszédos országokban – áll a Rural Europe 2009. áprilisi számában. Míg az elmúlt évtizedben a gépvásárlásra fordított összegek csupán 15 %-kal estek vissza, addig a gazdaságok száma 25 %-kal csökkent. A helyzetet súlyosbítja, hogy a vásárlások zöme hitelre történt, s történik, így Európában Ausztria, ezen belül is Alsó-Ausztria vezet abban a statisztikában, ahol a vidéken élő lakosság átlagosan egy főre felvett hitelösszegét hasonlították össze. Az adatokat elemezve, az Osztrák Gazdaságkutató Intézet arra a következtetésre jutott, hogy a jelenség nem új keletű. Immár 40 éve a gazdák a jövedelmük egyre nagyobb hányadát fordítják új gépek vásárlására, melynek a magyarázata az a szociológiai megfigyelés, miszerint a társadalomban elfoglalt hely és a saját tulajdonú gépek száma és minősége között szoros az összefüggés. A gazdák adóssághatárát tovább növelik a hitelre megvásárolt agrokemikáliák. A gazdasági válság ellenére nő a peszticid-felhasználás. Ebből a helyzetből a kiutat az jelentené, ha a gazdák összefognának, szövetkeznének, és költségeiket megosztanák egymás között.

☞ Fordította és összeállította: Polgárné Balogh Eszter